

ಎಲ್. ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಡಾ.ಜಗದೀಶ್ ಬಾಬು ಬಿ.ವಿ. ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ,,
ಸಂತ ಘಾಸ್ನಾ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜು, ಕೋರಮಂಗಲ, ಬೆಂಗಳೂರು-34.

ಮೊಬೈಲ್: 9880123307. ಮಿ. ಅಂಚೆ:

ರಿಚೆರಚೆಜ್ಜುಫಿಬಿಎಎಲ್@ರಿಚೆಜೆಟ್.ಎಂಡೆಡ್

ಒಳಣಿಡಿಚೆಳಿಣಿ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನೆಲೆನಿಂತ ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಕ್ಾಂತಿಕಾರಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಮಾನವಪರ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ದನಿಯಾಗಿ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಾಗಿಯೂ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಸಮಸಮಾಜ ರೂಪಿಸಲು ಹೋರಾಡಿತು. ಸಮಾಜದ ತಕ್ಷಣಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಕಟಗಳು-ಬೇಗುದಿಗಳು, ಮೇರೆ ಮೀರಿದ ಜಾತಿಯ ತಾರತಮ್ಯ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೇಳುವಾಗ “ಇಕ್ಕುಲ ಹೊದಿರಲ” ಎಂಬ ಆಕ್ರೋಶವಿತ್ತು. ಮೇಲ್ಜ್ಞತಿ-ಮೇಲ್ಲಗ್ರಾದವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ-ದೌರ್ಜನ್ಯ-ಕೈಯಾಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ನೆಲೆಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಬದುಕುವ ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದು ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ದಿನಕಳಿದುಕೊಂಡವರಿಗೆ, ಅಸಹಾಯಕ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮನ ಮಿಡಿಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾಠಿನಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೋದಗಿಸಿದೆ.

ಮನಸ್ಸು ತಿಯ ಹೀನ ಮನಸ್ಸಿತಿಯಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದ ನೆಲೆ, ಜಾತಿಯ ವಿಷಣುಚದ ದುಷ್ಪತನ ಮೇರೆಯನ್ನು ಮೀರಿತ್ತು. ದಲಿತೇತರರು ದಲಿತರ ಮೇಲೆ ಎಸುವ ದೌರ್ಜನ್ಯ-ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇ ಮೌನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾನ್ ಜೀತನರಾದ ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಷ್ಟರ್ ಅವರ ಶ್ರಮದ ಫಲಶ್ರುತಿಯಿಂದ ನೊಂದವರ ಬಾಳು ಬೆಳಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದ ತರುವಾಯ

ದಲಿತರೇ ಕಟ್ಟಿದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಪೇದನೆಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಸಂಕಟ, ನೋವು, ರೋಷ, ಆವೇಶವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಧ್ವನಿಯಾಗಿಸಿ, ತಮ್ಮದೇ ಕೇರಿಯ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಓದುಗ ವರ್ಗವನ್ನು ತನ್ನತ್ವ ಸೆಳಿಯುವಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಕಾವ್ಯಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ.

ಏಜಧಿ ಘರಡಿಭ : ಮನಸ್ಸುತ್ತಿ, ಚೆಳವಳಿ, ತಾರತಮ್ಯದ ನೆಲೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ- ದೋಜನ್ಯ-ಕೌರ್ಯ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ, ಬಂಡಾಯದ ಮನೋಧರ್ಮಗ, ಹಸಿವು, ಅವಮಾನ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಂಥಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡರೂ ಆಶಯ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತಕ್ಕೂ ಚಿಂತನೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಜೊತೆಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಮನೋಧರ್ಮಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಚಿಂತನೆಯ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರು ಸಮತ್ವದ ಭಾವದಿಂದ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ.ವಸುಂಧರಾ ಭೂಪತಿ ಅವರು ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರು ಸ್ವಂತಃ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವುಗಳನ್ನು, ಅಪಮಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ “ಇವರ ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ದಲಿತಲೋಕದ ಹಸಿವು, ಅವಮಾನ ಬೇಗುದಿಗಳು ತುಂಬಿದೆ. ಅವು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ನೆಲೆಯ ಅನುಭವಗಳಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ದನಿರೂಪವಾಗಿ ಬೇಳವಣಿಗೆ ಪಡೆದಿವೆ” (ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1,ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನುಡಿ, ಪುಟ-4) ಎನ್ನುತ್ತಾ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಳದನಿಯ ಆಶೋಶರಗಳನ್ನು ದಲಿತರ ಬದುಕಿನೊಳಗಿನ ತಹತಹಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ‘ಕಮ್ಮುಕಟ್ಟಿನ ಹುಡುಗಿ’ ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ವತ್ವ ಲೋಕದ ಬಡತನ ಬವಣಗಳ ಜಗತ್ತಾನ್ನು ‘ಅಷ್ಟ’ ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ತೆರದಿಡಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಕಲುಷಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹರಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಖಂಡ ತುಂಡ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ‘ಹರಿಗೋಲು’ ಕವನಸಂಕಲನ ಚಲನೆಪೋದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಅನುಸಂಧಾನವನ್ನು ವಾಡುತ್ತಲೇ ಸಮಾಕಾಲೀನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವುದು ‘ಕರ್ಣರಾಗ’ ಕವನ ಸಂಕಲನ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಗುತ್ತ ಓದುಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿರವಾಗುವ ಕವನ ಸಂಕಲನ ‘ಅಕ್ಷಾರ ಅಕ್ಷಾರವೇ’ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾವ್ಯಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ್ಯದರ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮತ್ವ ಸೆಳೆದಿವೆ.

ಆಂಗ್ಲಭಾಷಾ ಕವಿ, ವಿಮರ್ಶಕ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಮೋಹ್ ಅವರ ‘ಆನ್ ಎಸ್ಸ್ ಆನ್ ಟ್ರಿಟಿಸಂ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ಕಾವ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ, ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಡುಪುದರ ಜೊತೆಗೆ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಲೆ ಕಲೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಮನಕುಲದ ಉದ್ದಾರಕ್ಕಾಗಿ” ಎಂದು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ವ ನೇತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೌದು ಪ್ರತೀ ಕವಿಯೂ ನ್ಯಾಯದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಮಹಡಕುತ್ತಾ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯ ಅವನಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಖುಷಿಕೊಟ್ಟರೂ ಅವನ ಮೂಲ ಸೆಲೆ, ಆಸ್ಥೆ ಇರುವುದು ಉತ್ತಮ ಸಮಾಜದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ. ಕವಿ ಸದಾ ಕಲುಷಿತ ಸಮಾಜ ಕಂಡರೆ ಕುದ್ದನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಸೆಟೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕವಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹದಿನ ಕಣ್ಣಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕವಿ ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಸೋತ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಜೀವತುಂಬಲೇಬೇಕೆಂಬ ಕಳಕಳಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಶತತತಮಾನಗಳಿಂದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮಾತನಾಡದ ಹಾಗೆ ದನಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಮುದಾಯಗಳು ನಮ್ಮೆ ನಡುವೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದುಕುತ್ತಿವೆ. ಆ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು, ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕಾಡುಪುದರ ಮೂಲಕ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಿಸುವ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ, ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ, ಕ್ರೈಯ್ ಎಸ್‌ಗಿದವರ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೇಳುವ ಮೂಲಕ ಆ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಶೈಕ್ಷಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾನವಾನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಏನೆಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ, ಯೋಜಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವ ತುರ್ತಗಳನ್ನು ಕೇಗೊಳ್ಳಬೇಕಂಬುದನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಚಿಂತಕರು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಾವ್ಯದೊಳಗೆ ಬಡವರ, ನಿರ್ಗತಿಕರ, ದಲಿತರ, ಅಸಹಾಯಕರ ಅರ್ಥತೆಯ ದ್ವಾರಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅನುರಥಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕೂಗಿಗೆ ದನಿಯಾಗುವ ಹಾಗೂ ಹಸನಾಗುವ ಬದುಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಹಂಬಲಿಸುವ ತಹತಹ ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯದ

ತುಡಿತ ಬಂಡಾಯದ ಪ್ರಜ್ಞಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದಲಿತತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಯುತ್ತವೆ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಯುತ್ತವೆ, ಮಾರ್ಚಿಕವಾಗಿ ಕೋಟಿಯಿಂದ ಚುಚ್ಚುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ದಲಿತತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒಳಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ‘ದಲಿತತ್ವ’ ಎಂದರೇನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಗಮನಿಸೋಣ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯಗಳು ಪಂಪನಿಂದಲೇ ಚರ್ಚೆ ತಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ಪಭು, ಕನಕದಾಸರು, ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರು, ಕುವೆಂಪು, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು, ಲಂಕೇಶ್, ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ಖಿಂಡಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧಿಜಿ, ಅಂಬೇಧರ್, ಬಾಪು ದಂಪತ್ತಿಗಳು ಶೋಷಿತರಾದ ಅಸ್ತ್ರೀ ಪರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದರು, ಹೋರಾಡಿದರು. ‘ದಲಿತರು’ ಎಂದರೆ ಯಾರು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸ್ವಷ್ಟತೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಸಲಾಗುವುದು. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗ್ರಿತ್ಯಿಯವರು “ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು. ಒಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಲಾಗದೆ, ಉರಹೋರಗೆ ವಾಸಿಸಿ, ಕೀರುವೃತ್ತಿಗೆ ಅವಲಂಬಿತರಾಗಿ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚಿಕೆಪಡುವ ಅಸ್ತ್ರೀ ರು ಅಥವಾ ಬಿಂಫ್ಫ್ಫ್ತಿ ತರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ದಲಿತರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ” (ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-403).

ಮೇಲ್ವಿಚ್ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಾತಿಯವರಿಂದ ಅಸ್ತ್ರೀವೆಂಬ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ, ಕ್ರೈಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬದುಕು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು ದಲಿತರು. ಉರಹೋರಗೆ ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಲಿತರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಮುಟ್ಟುವುದಿರಲಿ ನೆರಳು ಕಾಡಾ ಬೀಳದಂತೆ ಸೋಡಿಕೊಂಡು ತುಂಬಾ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ದಲಿತರು ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಎಸ್.ಗಣೇಶನ್ ಅವರು “ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆ, ಕ್ರೈಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಅಸ್ತ್ರೀರು ಹಾಗೂ ಇವರಂತೆಯೇ ಜಾತಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಇತರೆ ಕೆಳಜಾತಿಗಳ ಪ್ರಜಾಪಂತ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಜನರ್ಚಿವನದ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯುವ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ನಿಜವಾದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ” (ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-403) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಹಮತ ತರೀಕರೆಯವರು ದಲಿತರು ಎಂದರೆ ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ದಲಿತರ ಬಗೆಗೆ ಇತರರು ಬರೆದುದು ಅಥವಾ ದಲಿತರೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದುದು ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಲ್ಲ. ದಲಿತರಾದವರು ತಮ್ಮ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳ ಜೀವಂತ ಅನುಭವ, ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಸಹಜವಾಗಿ ಇದರ ಧೋರಣೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯದು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರು ತಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ನೋವು-ಅಪಮಾನ-ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದು ಬರೆದುದು ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಿರಿದು”(ರಹಮತ್ ತರೀಕರೆ; ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮುಟ್ಟ-86) ಎಂದು ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯದ ನಡುವಿನ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಶಿರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದಲಿತರೇ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವು-ಸರಕಟಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸೆಟೆದು ನಿಂತು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನಾಗಿದೆ. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲೀಂಗಯ್ಯ, ಮ.ನ.ಜವರಯ್ಯ, ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಜಂಬಣ್ಣ ಅಮರಚಿಂತ, ಅಲ್ಲಮಹಿಮ್ಮ ಬೆಟ್ಟದೂರು, ಕೆ.ಬಿ.ಸಿದ್ಧಯ್ಯ, ಮೂಡಾಳುಕೂಡು ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ, ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ಎನ್.ಕೆ.ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ಟಿ.ಯಲ್ಲಪ್ಪ, ಲಕ್ಷ್ಮೇರು ಸಿ.ಆನಂದ ಹೀಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕವಿಗಳು ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಂಶಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾವ್ಯವು ತುಂಬಾ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ತಮ್ಮ ಪಾರಂಪರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು, ಮೂಲಕೂಲಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೂ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎರಿಗಿದವರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆಸಿದ್ದು ಕೂಡಾ ಇತಿಹಾಸ. ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ “ದಲಿತರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ನಡುವೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು. ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೇಲಿನ ಸಕಾರಣ ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗ ತೊಡಿಗಿದವು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವ್ಯಾಪಕ ಜರ್ಜಿ ದಲಿತರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆಧಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಕೊಟ್ಟ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ದಲಿತರು ಸಂಘರ್ಷಿತಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ದಲಿತ ಲೇಖಕರು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದರು”(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ; ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಟ-1, ಮುಟ್ಟ-408, ಕನ್ನಡ ಮಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2019). ಇಡೀ ದೇಶದ ದಲಿತರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಶಕ್ತಿ ದೋರೆತದ್ದು ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ, ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬಿಗೂ ತಲೆವೀಕ್ತಿ ನಡೆಯಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು

ಒದಗಿಸಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ದಲಿತರು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಬರಲು ಸಹಾಯಪೋದಗೆಳೆಡಗಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮನುಷ್ಯಕುಲವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಗಿದಟ್ಟಿದೆಯಂಬುದನ್ನು ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರು ಬಹಳ ನೋವಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ..

ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೀ
ಕವಚ ಬೀಳಲೊಲ್ಲದು ಏಳಲೊಲ್ಲದು
ಕರ್ಣದಾನಿಗಳಂತಿಟ್ಟರೂ ಕತ್ತರಿಸಿ
ಮೃಯ ಪಾಶ್ಚಾಗಳನೊಂದೊಂದೆ
ಕಳೆಯಲೊಲ್ಲದು ಜನುಮ ಮೋಹ
(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-
143).

ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಈ ಜಾತಿಯೆಂಬ ಕವಚ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸತ್ತರೂ ಕಳೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಹೀನಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೀನತೆಯಿಂದಲೇ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂತೆ ಬದುಕಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಜಾತಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಡಿಹಿಪ್ಪೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜಾತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತಾರೋ ಆ ಜಾತಿಯೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ನೊಂದ ಕವಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ “ಹುಟ್ಟಿವ ಆಯ್ದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮೇಲಾಗಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಹುಟ್ಟಿವ ಆಯ್ದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಾನು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆಕೊನೆಗೆ ಕವಿ ಬೇಸತ್ತು “ಹುಟ್ಟಿವ ಆಯ್ದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಾನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿತ್ತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ”. ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿವ ಪ್ರತ್ಯೇಯಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಯ್ದುಗಳಿದ್ದರೆ ಈ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ. ಇದು ಅಸಾಧ್ಯದ ಮಾತು ಕೂಡಾ. ನೋವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಈ ತರದ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಬರುವುದುಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಜಾತಿಭೇದವು ಮನುಷ್ಯಕುಲವನ್ನು ಅಧಃಪತನಗೊಳಿಸಿದೆ. ಕರ್ಣನ ರೀತಿ ದೇಹದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟರೂ ಅಂಟಿದ ಜನುಮದ ಜಾತಿಯ ಮೋಹ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. “ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಕವಚ, ಮುಟ್ಟಿಬಾರದ ಕವಚ” ಕವಿಗೆ ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಶ್ಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಯಿರುವ ನೋವಿದೆ. ಈ ನೀಂಜ ಭಾರತೀಯ ಆಲೋಚನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿದೆಯಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಳನೆ ಮಾಡಬೇಕಂಬ ಹತಕೊಟ್ಟಿ ಬಂದವರು ಎಷ್ಟೋ ಮಹಾತ್ಮರು..

ಕಳೆಯಲೆಂದೇ ಸುಳಿದವರೆಷ್ಟೋ
 ಮಹಾತ್ಮರು ಮೌನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ
 ಶಾಸದ ವಸದೊಳಗೆ ಸುತ್ತಿ
 ಶರಧಿಯಾಚೆಗೆಸದರೂ ಹಡಗುಹತ್ತಿ
 ಗುಡುಗಾಗಿ ಮಿಂಚಾಗಿ ಮಳೆಯ
 ಹನಿಹನಿಯಾಗಿ ಮಣ್ಣಸೇರಿತು ಕವಚ.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-143).

ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬುಡಸಮೇತ ಕಿರುಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಬಂದ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಬುದ್ಧಿದೇವನು ಕೂಡಾ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅದು ಕಳೆದುಹೋಗದ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಬಸವಣ್ಣ, ರಾಮಾನುಜರು ಕಲುಷಿತ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ದಿಂಟನದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರೂ ಮತ್ತು ಕಳೆಯಲೆಂದು ಶಾಸ್ತರ ವಸ್ತುದೊಳಗೆ ಸುತ್ತಿ ಸಮುದ್ರದಾಚೆಗೆಸದರೂ ಮತ್ತೇ ಆಭರಣಿಸುತ್ತಾ ಗುಡುಗಾಗಿ, ಮಿಂಚಾಗಿ, ಮಳೆಯ ಹನಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಭಾರತೀಯ ನೆಲದೊಳಗೆ ಈ ಜಾತಿಯೆಂಬ ಕವಚ ಆಳಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ಮಾತ್ರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಪ್ರತೀ ಬಾರಿಯೂ ಈಡಾಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅದೇ ಸಮುದಾಯ ಸಂಕಷ್ಟಿದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೂ ಗ್ರಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವಷ್ಟಿಂದವಾಗಿ ಹಾರಾಡಲು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಕವಿತೆ ಮಾರ್ಚಿಕವಾಗಿದೆ.

ದಿನವೇಂದರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳ್ಳಿದ
 ಚಂದ್ರ ಕೈಬಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾನೆ
 ಹಾರುಮಾನವ ಏರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾನೆ
 ಗ್ರಹಣ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಕತ್ತಲು ಹರಿದಿಲ್ಲ
 ಉರದ್ವಾಷಿಣದ ಹಟ್ಟಿಗಳ ತುಂಬ
 ಹದ್ದುಗಳ ಹಾರಾಟ ಸರಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ
 ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದ ಚಂದ್ರ
 ಹೋರಬರಲು ಹೆಣಗುತ್ತ ಅಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾನೆ.
 (ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-137).

ಅಸ್ತ್ರೀ ಜಾತಿಯಂಬ ಕೆಟ್ಟವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಹಾಗೂ ಸ್ವಶ್ರೀಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿಗೊಳ್ಳಲು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಜಾತಿಯಂಬ ಗ್ರಹಣ ದಲಿತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಆವರಿಸಿದ ಕತ್ತಲು ಇನ್ನೂ ಹರಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತುಂಬಾ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕವಿ ನೋಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಈ ಕೌರ್ಯದಿಂದ, ದೋಜನ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಕನಸುಹೊತ್ವವಿರಿಗೆ ಹದ್ದುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುವವರ ಕ್ಯಾಲಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಎಷ್ಟೇ ಹಣಿಗಾಡಿದರೂ ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ದಾರಿಕಾಣದೆ ಅಭುತ್ತಲೇ ಕತ್ತಲಿನ ಕೂಪಕ್ಕ ಸರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಹೊರಬರುವ ಹಾದಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬ ನೋವನ್ನು ಕವಿ ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇಡೀ ಸಮಾಜ ದಲಿತರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಅವರು ಅಸ್ತ್ರೀರೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿ ಹೊರಗಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವವರು ಮೃಲಿಗೆ ಆಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವರಿಂದ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರು ದೂರವುಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವೈಪುಳಿತವಾದ ಭೇದವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶೂದ್ರರೆಂಬ ಹಣವಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವರ್ವತ್ವತೆಯಿಂದಲೂ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂಬ ಸಂಕಟ ಕವಿಯದು. ಕೂಡಿಬಾಜುವ-ನೆಮ್ಮೆದಿ ಕಾಣವ ಪರಿ ಯಾವಾಗೆ ಎಂಬ ಕವಿಯ ಹಾತೋರೆಯುವಿಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ದಣೆಯ ಹಣದ ಜೀಲದಲ್ಲಿ ಜಮೀನಾದ್ರು ಜಾತಿ ಒಳಗೆ

ವಿಲಿವಿಲಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದೆ ಬಡವರ ನಾಯ್ಯ

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-281).

ಬೇರೆಯವರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ನಲುಗುತ್ತಿರುವ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆಲ್ಲಿದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ಯದ ಬದುಕು. ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದರೂ ಬಿಡಲೊಲ್ಲದ ಶೋಷಣೆ ಸಮಾಜದ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರಲ್ಲಿದೆ.

ಸ್ವರ್ವ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ

ಅಸ್ತ್ರೀತೆ ಕಳೆಯುವಂತಿದ್ದರೆ

ನಾವೆಂದೋ ನೀವಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು

ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನದಿಂದಲೇ

ಒಂದಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ತನುಮನ ಕೂಡಿ

ತರಿಪನೆರೆಯುವ ಮರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಿ.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-44).

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಅಸ್ತ್ರೀಯವರನ್ನು ಸ್ವರ್ವದ ಮೂಲಕ ಕಳೆಯುವಂತಿದ್ದರೆ ಕಲುಷಿತ ಮನುಸ್ತಗಳಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮರ್ಪಿಯಿಂದ “ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಪಾಲು, ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಭಾಳು” ಎಂದು ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅಸ್ತ್ರೀರು ಮುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಪಾವನವಾಗಿ ನೀವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಭಾವವನ್ನು ಆಶಾಭಾವವನ್ನು ವೃತ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೆಂದು ಸಾರುತ್ತಾ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಅವಕಾಶವುಂದರಿಗಿಸಿದ್ದರು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವಾತಾವರಣ ಸ್ವಷ್ಟಿಸಾಂದರೆ ಜಾತ್ಯತೀತದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಒಂದು ಅರ್ಥಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ, ಭಾರತೀಕ್ಷದ ಅವಕಾಶಗಳು ಹೊರೆತು ಸರ್ವರೂ ನೆಮ್ಮೆದಿಯಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬಹುದು.

ಜಾತಿಯ ವಿಷವ ದೇಹ ಜೀರ್ಣಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರೆ
ಅನ್ನದಗುಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದುಂಡಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ
ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ನಿಂತಂತಾಗಿ ದೇಹ ದೇಗುಲವಾಗುತ್ತದೆ
ಬಾಗುವುದೇ ಬಾಳೇವಾಗಿ ಸತ್ಯ ತೋರೆದ ನಿತ್ಯಪೂಜೆ
ಕಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ
(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಟ-1, ಪುಟ-
54).

ಜಾತಿಯೆಂಬ ವಿಷವನ್ನು ದೇಹವು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಅದು ಅನ್ನದಗುಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರದ ಸೊಬಗನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಅತನನ್ನು ಎಚ್ಚಿಡದೆ ಅತನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ದೇವಾಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮುಂದೆ ಬಾಗುವುದೇ ಬಾಳಾಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ‘ಜಾತಿ’ ಎನ್ನವುದು ವಿಷಬೀಜವಿದ್ದಂತೆ. ಅದನ್ನು ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆ ವರ್ತುಲದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಳುತ್ತಿದೆ ಅಸ್ತ್ರೀತೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿ
ನಗುತಿದೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರ ವಿವೇಕದರಮನೆಯಲು
ದಿಕ್ಕುಕಾಣದ ದಿಗ್ಭೂತ ಆಧುನಿಕತೆ ಅಂಬರದಲ್ಲಿ.
(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಟ-1, ಪುಟ-
58).

ಪಟ್ಟಭರ್ತರು ಮಾತ್ರ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಈಗಲೂ ದೃಢವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನವ ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಕುಣಿದರೂ ಜಾತಿಯೆಂಬ ಪೆಡಂಭೂತ ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಮನೋವೇದನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಏರಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ

“ದಟ್ಟ ಕಾಡೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟ ಹಣತೆ ಹಿಡಿದು
ನಡೆದಷ್ಟ್ವಾ ಧಾರ ನಡುಗತ್ತಲೆ”.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-60).

ಮಾಮಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ದಲಿತರ ಬದುಕು ಅಪ್ಪೊಂದು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಬೆಳಕಿನೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆಂದುಕೊಂಡರೂ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬೆಳಕಿನೆಡೆಗೆ ಬರಲು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೇರಿಯ ಸೀಮಿತ ಬದುಕಿನೊಳಗೆ ಬೃಹತ್ತಾದ ಬದುಕಿನ ಕನಸು ಎಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ? ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬದುಕು ದೊರೆತರೂ ಅದು ಕತ್ತಲಿನ ಕೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನೋವಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಧ್ವನಿ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಖಿಂದಿ ಹಕ್ಕಿ
ಬಿಕ್ಕಿ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ: ನಾವೇಕ ಅಸ್ವತ್ಯಾತೆಯ
ಪಂಜರದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ?

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-145).

ನೊಂದವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಪ್ರತ್ಯುಷಿಕೊಳ್ಳುವ ಸನ್ನಿಹಿತಗಳು ಒದಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನಾವ್ಯಾಕೆ ಗಿಳಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಜರದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ಏಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ, ಯಾರದೂ ಕೈಗೊಂಬಡೆಯಾಗಿ ಏಕೆ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಕವಿಯು ಪರಂಪರೆಯನ್ನುಪ್ರತ್ಯುಷಿಸುವ ದನಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಮಾರಿಜಾತೀಗೆ ಕಡಿದ ಹೋಣದ ತಲೆಯು
ಮೇಲಿನ ಹೊಬ್ಬಿನಣ್ಣೆಯ ಹೊಳೆವ ಬೆಳಕಲ್ಲಿ
ಕೃಷ್ಣವೇಣದ ನನ್ನ ತಜ್ಜಿ ಮುದ್ದುಡಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿ
ಕೋಣಾನ ಬಾಡು ಹೊಟ್ಟಿಗೆಯಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು
ಲಷ್ಟೇದೇವರಿಗೆ ಗೋಣನೀಡಿದ ಆಡಿನ

ಈರಿ ಗುಂಡಿಗೆಯ ಉರಿಬಾಡು ಮಾಡಿ ತಿನ್ನಿಸಿದಾಕೆ.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-174).

ದಲಿತರ ಅಸ್ತಿತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಅವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಮಾರಿಜಾತೀಯಲ್ಲಿ ಕಡಿದ ಕೋಣ ಸಮುದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಅದರ ಮಾಂಸ, ಇತರ ಅಂಗಗಳು ಆಹಾರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ ಆಚರಣೆಗಳು ದಲಿತರ ಬದುಕಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಕಡಿದ ಕೋಣನ ತಲೆಯನ್ನು ಮಾರಿಯ ಮುಂದೆ ಇಡುವುದು, ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು, ಈರಿ, ಗುಂಡಿಗೆಯ ಉರಿಬಾಡನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆಹಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಿತೆಯು ‘ಅತ್ಯಂತ ನೆನಪಿನ ಹಾಡು’ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆನಿಸಿದರೂ ದಲಿತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. “ಭಾರತ್ಯಣ ಹೆಣ್ಣುಮಾಗಳು ತನ್ನ ಜಾತಿಯವನೆಂದು ಮದುವೆಯಾಗಿ ನಂತರ ಆತ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊನೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಕೋಣವಾಗಿಸಿ ಬಲಿಯಾಗಿಸುವ ತನ್ನ ಕೊನೆ ಮಗನನ್ನು ಆಸಾದಿಯಾಗಿಸಿ ತನ್ನ ವಿವರವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವಿಷಯ ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಅಸ್ತಿತೆಯನ್ನು ಕಂಪುವುದಿದೆ” (ಡಾ.ಕೆ.ವಿ.ಮುದ್ದಾರೆಪ್ಪ, ಕಂಡಪೂರ್ ಬಿಸಿಲೆ, ಪುಟ-60). ಮೇಲೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಪದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ ‘ದಲಿತ ಪುರಾಣದ ಕಥನ’ಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಮಾರಿಮುಂಳ ಚಿಕ್ಕಮೃ ದೊಡ್ಡಮೃ
ಬ್ರೇಗಪ್ಪ ದುರುಗಿಯಲ್ಲವ್ವಗಳು ಸೇರಿ
ಗಭ್ರಗುಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಗದ್ದುಗೆಯ ಒದೆಯುತ್ತ
ಆಸಾದಿಗಳ ಕೂಡಿ ದಾಸಯ್ಯಗಳ ಕರೆದು
ಕುರುಬಕುಂಬಾರ ಗೊಲ್ಲಗೊಂಪಾಲರ
ಕರುಳಕಿಜ್ಜಿಗೆ ಬೆಂಡಾಗುವರೆ.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-267).

ಪ್ರತೀ ಬಾರಿ ನಡೆಯುವ ಮಾರಿಜಾತೀಗೆ ಕೋಣನ ಬಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಕೊಡುವುದು ಕೋಣವಾದರೂ ದಲಿತರ ಹುಡುಗನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡುವುದಾಗಿದೆ. ಶಾಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಈ ಬಲಿ

ನೀಡುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಲಿತಶ್ವರ ಈ ವಿಷಯಗಳು ಸಮುದಾಯದ ಅನ್ವಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆಸಾದಿಗಳು ದಲಿತರ ಒಂದು ಸೆಲೆಯಾದರೂ ದಲಿತ ಪುರಾಣದ ಕಥನ ಸಾರುವಡಕ್ಕೆ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ನೇಮಕವಾದವರು. ಕುರುಬರು, ಕುಂಭಾರರು, ಗೊಲ್ಲರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ದಲಿತರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ನಾನು ಕವಿತೆ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ
ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಗಳ ಶಾಪಕ್ಕೆ
ಮನುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ
ಕುರೂಪಗಳಿಗೆ ಖಿಡುಗಳಾಗಿ
ನರಭುವ ನಿತ್ಯಸುಮಂಗಲಿಯರ ಬಗ್ಗೆ
(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-
176).

ಕವಿಗೆ ಮನುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಆಕ್ರೋಶವಿದೆ, ಅವನು ಹೇಳಿದ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವನ್ನು ವಿಭజಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು, ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶೂದ್ರರ ಬದುಕು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕೃತಿಯಾ, ವೈಶ್ಯರ ಹಿಡಿತಕ್ಕ ಸೇರಿತು. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಭೂತ್ಯಾಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬದುಕು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ, ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಯೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೊಳಕನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು ಮನುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಕಾರಣನೆಂದು ಬ್ಯಾಯುವಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜಾತಿಯ ಮಟ್ಟಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಳಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟಿದವನು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವನು ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಹನಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಅವಕಾಶಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಣನೂ ಕೂಡಾ ಕೆಳಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಜಾತಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಡಿತು. ಶೌರ್ಯನಾದರೂ, ಸತ್ಯಸಂದನಾದರೂ, ದಾನಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಇಡೀ ಬದುಕೇ ಏರಿಳಿತಗೊಂಡಿತು.

ಸೂತಕುಲ ಸಂಜಾತ ಸೋತು ಹೋಗಿಹನಿಲ್ಲಿ
ದಾನ ಮಾಡುತ ತನ್ನ ಪೌರುಷದ ಪೂತ್ರೀಯನು
ಸೋತ ಅರಸರಿಗಿಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ದಾಸಿಯರು
ದಾಸಿಯರ ಮನಸೋಳಗೆ ಕುರುಕ್ಕೇತ್ತದ ದಂಡು

ಸೋತವರು ಗದ್ದವರು ಗದ್ದಗೆಯ ಕನಸೋಳಗೆ

ಗಡ್ಡೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿವ ನೀರ ನಿಟ್ಟಿಸಿರವರು.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-283).

ಪ್ರಬುಲ ಜಾತಿ ಕೇಳು ಜಾತಿಯನ್ನು ಅಳಕಿಸುತ್ತಲೇ, ಎರಗುತ್ತಲೇ ಅಷ್ಟಿತವನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ದಲಿತರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಒಂದು ಬದುಕಿದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿ ಬದುಕೆಂಬ ಕನಸು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೌರಾಪ್ರಿರಲಿ, ಶ್ರೀಸಾಮಧ್ಯೇವಿರಲಿ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗೊಣವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಳ್ಳತನವಾದರೆ ಕಟ್ಟಿವರು ಕಂಬಕ್ಕೆ

ಜೀವವಿಲ್ಲದ ಜೀತದಾಳುಗಳನು

ಕೂಲಿ ಕೇಳಿದ ಜನರ ಗೋಣ ಕಂಬದ ಕೆಳಗೆ

ಹಸಿವಿನಲ್ಲಿ ಅಳುವವರು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲವು ಒಳಗೆ

ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಸಾಯುವರು ಜನರಿಲ್ಲ

ನಾಯಿ ನರಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವರಿಲ್ಲ.

(ಡಾ.ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಪುಟ-291).

ದಲಿತರ ಬದುಕನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರು ಏನೇ ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಬುಲ ಜಾತಿಗಳು ತುಜ್ಜವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು ದಲಿತರಿಂದ ಫಟಿಸುವ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕೂಡಾ ಪ್ರಥಾನ ಸೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸೋತು ಸುಣ್ಣವಾಗಿರುವ ದಲಿತರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂಸಿಸುವ ಕ್ರೈಯದ ಅಶೀಕರಿತ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳತನವಾದರೂ, ಕೂಲಿಕೇಳಲು ಹೋದರೂ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಕ್ಷುರಿಗಳು. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೇಲ್ಲಾತಿಯವರು ಮಾತ್ರ ನಾಯಿ ನರಿಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪದೆ ಮಾಡುವರೆಂದು ತಂಬಾ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ನೋವಿನಿಂದ ಹೇಳುವರು.

ಡಾ. ಎಲ್.ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರು ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚೆಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಮೊದ ಮೊದಲಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ಗದ್ದದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ತದನಂತರ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾದ ಪದ್ಗಳನ್ನು ಬರೆದುನಾಡಿನ ಕವಿಗಳಿಗೆಉಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸಲು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿದ ಪದ್ಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟಿಗೂಡಿಸಿ ‘ಕಮ್ಮಕಣ್ಣಿನ ಹುಡುಗಿ’ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಂದರು. ಈ

‘కావ్యదల్లి బండాయద జోతిగే దలిత్తాద ఆలోచనేగలు కొనితోడిదవు. ‘అవ్వ’ కృతి ప్రకటివాదాగ కావ్యద తక్కి అరిత సవ్యదయ లోక ఎలా. హనుమంతయ్యనవరస్సు కపియిందు ముద్దేయోళితు. అల్లింద తిరుగి నోడదే ముందువరేదు నూరారు పద్మగళ మూలక దలిత లోకద స్వేచ్ఛ జిత్తివన్ను కట్టిశోధుత్తా సాగిదరు. దలితరు మనుష్యరే, ఆదరే అవరు హట్టియోళగి శోళయుత్తా బదుకెన్ను ఇన్నాయో నిధిరిసువంతపద్ధన్ను ప్రత్యుస్తుతలే స్వతంత్ర తేయన్ను బయసువ, ఎల్లా సముదాయగళ రింత స్వచ్ఛంద బదుకిన హబలవన్ను అరసుతారే. మనువిన కించు మనస్థితియన్ను పరిపరేయ జాతి వ్యవస్థేయ తారతమ్యవన్ను ప్రత్యుస్తుతలే అవన్ను మెట్టినిల్లువ కరియన్ను కొడుత్తారే. ఒందిడే సముదాయదల్లిన సంస్కృతియ వ్యైషిష్టవన్ను తుంబా అధ్యాపణావాగి తమ్మ కావ్యగళల్లి సేరిపిడియుత్తారే. డా.ఎలో. హనుమంతయ్యనవరు కపియాగి, నాటకారూరాగి, సంతోషధకరాగి, ఉత్తమ వాగ్గిగళాగి, సాంస్కృతికవాగి బేళిద హిన్నేలీయల్లి సకౌరవంగ గురుతిసి విధాన పరిషత్త మత్తు రాజ్యసభా సదస్యరాగి తలా ఒందొందు అవధిగి సముదాయద సేవయిన్ను మాదువంతాయితు. దలితర ఏళిగేగాగి డా.ఎలో. హనుమంతయ్య అవరు తాయి వ్యదయదింద సేపే మాడిదరు ఎంబుదు విశేష.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:-

1. డా.ఎల్.హనుమంతయ్య సమగ్ర సాహిత్య సంపుట-1, కన్నడ మస్తక ప్రాధికార, కన్నడ భవన, బెంగళూరు, 2019.
 2. రహమతో తరీకేరె, ప్రతిసంస్కృతి, అభినవ ప్రకాతన, నేనే ముల్చిరస్తు మారేనవల్లి, విజయనగర, బెంగళూరు, 2013.
 3. డా.రవికుమార్ నీహ; కన్నడదల్లి దలిత సాహిత్య-సంస్కృతి సంశోధనే, కనాటక సాహిత్య అకాడమీ, బెంగళూరు, 2019.
 4. గురుప్రసాద్ కంఠలగేరి; దలిత సాంస్కృతిక కథనగళ అధ్యయన, కనాటక సాహిత్య అకాడమీ, బెంగళూరు, 2019.
 5. డా.కె.వి.ముద్దావీరప్ప, కండష్టు బిసిలె, తేజస్ ఇండియా, విధానసౌధ లేటీట్, లగేరె, బెంగళూరు, 2021.